

Cursul I

PREZENTARE GENERALĂ A DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT

1.1. Raportul juridic cu element de extraneitate

Regulile de drept internațional privat soluționează problemele juridice ce rezulta din existența elementelor de extraneitate în raporturile dintre persoanele private.

Elementul de extraneitate este împrejurarea de fapt, legată de un raport juridic, datorită căreia acest raport are interferențe cu mai multe sisteme de drept.

Acesta este specific numai ramurii dreptului internațional privat și deosebește raportul juridic de drept internațional privat de cel intern. El se poate referi atât la subiectele, la obiectul sau la conținutul raportului juridic.

În general, pot constitui elemente de extraneitate: când este vorba de subiecte; cetățenia, domiciliul sau reședința permanentă în cazul persoanelor fizice sau naționalitatea, sediul social, fondul de comerț când este vorba de persoane juridice. Atunci când elementul de extraneitate se raportează la obiectul unui raport juridic, acesta poate fi: locul situării bunului mobil sau imobil ce formează obiectul unei tranzacții. În sfârșit, când discutăm despre conținutul raportului juridic, elementul de extraneitate poate cuprinde locul unde s-a încheiat o tranzacție constatată printr-un înscris și care poate fi în alt stat; locul negocierii și încheierii unui act juridic sau locul unde urmează să-și producă efectele un contract cu executare într-o altă țară. La acestea se mai pot adăuga ca fiind elemente de extraneitate: locul producerii faptului ilicit cauzator de prejudicii, locul apariției prejudiciului (atunci când acesta este altul decât locul producerii delictului), locul soluționării unui litigiu. Prevederile art. 2.557 alin. (2) C. civ. stabilesc că raporturile de drept internațional privat sunt raporturi civile, comerciale, precum și alte raporturi de drept privat cu un element de extraneitate. Drept urmare, niciun fel de enumerare a acestor elemente nu poate fi completă, ea având un caracter exemplificativ.

Între cine pot apărea aceste raporturi juridice: fie între state, fie între persoane fizice și/sau juridice din state diferite.

1.2. Obiectul dreptului internațional privat

1.2.1. Conflictul de legi este situația în care raportului juridic cu element de extraneitate îi sunt susceptibile a i se aplica doua sau mai multe legi aparținând unor sisteme de drept diferite, având legături cu elementul de extraneitate; este o noțiune specifică dreptului internațional privat (apare numai în raporturile cu element de extraneitate).

✓ **Conflictul de legi (tipuri):**

- în spațiu
- în timp

✓ **Conflictul de legi (forme):**

- simplă
- complexă

✓ **Distincția dintre conflictele de legi: eficiența și formele acestuia**

- dacă se poate dobândi un drept în România;
- dacă dreptul normal născut va putea fi invocat într-o țară care nu îl reglementează.
- conflictul pozitiv de legi
- conflictul negativ de legi
- conflictele propriu-zise de legi
- conflictele aparente de legi
- conflictul de legi în cazul statului nerecunoscut
- conflictul interpersonal

1.2.2. Conflictul de jurisdicții

Desemnează totalitatea normelor juridice care conțin un element de extraneitate referitoare la litigiile care ajung în fața instanțelor judecătorești. A soluționa un conflict de jurisdicții înseamnă a determina țara ale cărei instanțe sunt competente să soluționeze litigiul privind un raport juridic cu element de extraneitate. În cazul acestui conflict, se determină competența unei instanțe, regulile de procedură după care se judecă litigiul respectiv și se exprimă juridic printr-o decizie pronunțată de o jurisdicție străină posibilitatea recunoașterii și executării acesteia într-o altă țară.

1.2.3. Condiția juridică a străinului este instituția juridică formată din totalitatea normelor juridice stabilind drepturile și obligațiile pe care le pot avea străinii pe teritoriul statului în care se afla;

- este determinată de legea statului în care străinul se găsește sau cu jurisdicția căruia are legături;
- în România, condiția juridică a străinului este reglementată prin O.U.G nr. 194/2002 privind regimul juridic al străinului (legea forului).

1.2.3.4. Cetățenia este instituția de drept ce cuprinde norme privitoare la legătura politică și juridică între o persoană fizică și stat, persoana fizică în calitate de cetățean este titulara de drepturi și obligații care constituie statutul ori condiția sa. Reprezintă apartenența unei persoane la stat.

1.3. Metodele dreptului internațional privat

1.3.1. Regula soluționării conflictului

A. Norma juridică de drept internațional privat are o structură proprie, fiind specifică dreptului internațional privat diferită de cea a normelor juridice de drept intern, și prin care se desemnează în mod abstract norma materială a unui sistem național de drept;

- norma conflictuala stabilește normele materiale competente, fiind o normă de trimitere sau de fixare, ea indicând doar legea aplicabilă;
- rolul normei conflictuale încetează din momentul desemnării legii aplicabile;
- structura normei conflictuale este formată din *conținutul* și *legătura acesteia*;
- *conținutul* normei conflictuale sau ipoteza, cuprinde raporturile de drept la care face referire;
- *legătura normei conflictuale* sau dispoziția, indica legea competentă a guverna raportul juridic cu element de extraneitate;
- între conținutul și legătura normei conflictuale există puncte de legătură ce asigură localizarea unui raport juridic în cadrul unui sistem de drept (cetățenia, teritoriul, pavilionul navei, voința părților la încheierea actului juridic).

Principalele puncte de legătură

Principalele puncte de legătură sunt:

- **cetățenia** care constituie punctul de legătură în materia statutului personal (starea civilă, capacitatea și relațiile de familie), a succesiunii mobiliare și a jurisdicției competente, în unele cazuri;
- **domiciliul** sau **reședința permanentă** este punctul de legătură pentru unele raporturi juridice referitoare la starea și capacitatea persoanelor (în subsidiar față de cetățenie), referitoare la condițiile de fond ale actelor juridice (când debitorul prestației caracteristice este o persoană fizică), la condițiile de fond ale contractului de vânzare mobilă (în lipsa unei legi alese de părți) și la jurisdicția competentă (în unele cazuri). Conform prevederilor din C. civ. român dacă o persoană are regim de apatrid se aplică legea domiciliului sau, în lipsă, legea reședinței permanente¹.
- **sediul social** este punctul de legătură pentru raporturile juridice la care i-a parte persoana juridică; este valabil pentru statutul organic al persoanei juridice sau pentru condițiile de fond ale actelor juridice încheiate de aceasta;
- **locul situării bunului** este punct de legătură în raporturile juridice care se referă la moștenirea imobiliară, la regimul juridic al mobilelor și imobilelor privite în mod individual (*ut singuli*) și pentru jurisdicția competentă în unele cazuri. În reglementarea actuală, C. civ. stabilește că posesia, dreptul de proprietate și celelalte drepturi reale asupra bunurilor sunt cârmuite de legea locului unde acestea sunt situate²;
- **locul încheierii contractului**, pentru condițiile de fond ale contractului;
- **locul executării contractului**;
- **locul întocmirii actului juridic**, pentru forma actului în sensul de *instrumentum*;
- **locul producerii faptului juridic ilicit** pentru raporturile juridice generate de acesta;
- **locul producerii prejudiciului** doar dacă rezultatul păgubitor se produce în alt stat decât cel în care a fost comis delictul;
- **voința părților** pentru condițiile de fond ale actelor juridice în general și ale unor contracte speciale.

¹ A se vedea L. Cetean-Voiculescu, *Drept internațional privat*, ed. a II-a revăzută și adăugită, Ed. Pro Universitaria București, 2020, p. 28.

² L. Cetean-Voiculescu, *op. cit.*, p. 29.

În practică s-a constatat, de asemenea că există și **alte puncte de legătură** cum ar fi: fondul de comerț, autoritatea care examinează validitatea unui act juridic, pavilionul navei sau aeronavei sau instanța sesizată (mai ales pentru probleme de procedură).

B. Clasificarea normelor conflictuale

Există stabilită în doctrină o serie de criterii de clasificare care se referă la felul legăturii, conținutul normei și apartenența la un domeniu al dreptului. Astfel, există norme conflictuale unilaterale și bilaterale (după felul legăturii), există norme conflictuale referitoare la persoane fizice, persoane juridice, bunuri, moștenire, acte juridice și fapte juridice (după conținutul lor) și există norme conflictuale raportate la o anumită ramură de drept cum ar fi: dr. civil, dr. familiei, dr. muncii, dr. procesual civil (după apartenența la un domeniu).

1.3.2 Reguli substanțiale

Metoda directă de reglementare în dreptul internațional privat (metoda regulilor substanțiale)

– sunt norme de drept material (drept civil, dreptul familiei, dreptul muncii etc.) sau norme de drept procesual, și reglementează în mod direct raporturile juridice cu element de extraneitate, pe care le soluționează;

– provin din izvoare interne, dar pot să provină și din izvoare internaționale;

– cele mai importante norme materiale care aparțin dreptului internațional privat sunt cele care reglementează condiția juridică a străinului în România și cele care se referă la efectele hotărârilor judecătorești și arbitrale străine în România.

Cursul II

IZVOARELE DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT ROMÂN

2.1. Considerații introductive generale

Se acceptă în genere că noțiunea de *izvor de drept* și aceea de *formă de exprimare a dreptului* au același sens³. Drept urmare, prin *izvoare ale dreptului*, știința juridică are în vedere, într-o formulare foarte generală, formele de exprimare ale normelor juridice în cadrul unui sistem de drept, în diferite epoci și țări⁴. Conceptul de izvor de drept definește forma specifică dobândită de voința socială generală, în scopul impunerii ca obligatorii, la un moment dat, a anumitor reguli în manifestarea raporturilor sociale, formă determinată de modul de exprimare a regulilor de drept. Se face distincție între izvoarele materiale (faptele sociale și factorii care configurează și duc la geneza regulii de drept) și izvoarele formale (mijloacele cu ajutorul cărora se exprimă izvorul material, forma pe care o îmbracă dreptul în ansamblul normelor sale). Deopotrivă, în doctrină, recurgându-se la anumite criterii, se fac diferite clasificări ale izvoarelor (izvoarele scrise și nescrise etc.), care interesează mai puțin în contextul de față.

Vom reține că dreptul internațional privat are în principal izvoare interne, dar și izvoare internaționale. Acest dualism al izvoarelor constituie una dintre trăsăturile sale și se datorează, în principal, obiectului reglementării, respectiv raportul juridic cu un element de extraneitate. Așa se explică de ce apar și izvoare internaționale⁵.

2.2. Izvoarele interne ale dreptului internațional privat român

În privința izvoarelor interne, autorii⁶ fac distincție între *izvoarele materiale* ale dreptului în general, și ale regimului juridic al străinului în special, și *izvoarele formale*, care reprezintă formele specifice de exprimare ale normelor materiei supuse analizei, procedându-se la o evaluare detaliată ale acestora din urmă.

În mod firesc, dreptul internațional privat român își află izvoarele, în principal, în lege (actele juridice normative, în general), jurisprudență (practica judiciară și arbitrală) și doctrină, locul și importanța fiecăruia dintre aceste izvoare fiind însă specific.

³ I. Humă, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p. 63.

⁴ I. Ceterchi, I. Craiovan, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 70.

⁵ M.V. Jakotă, *Drept internațional privat*, vol. I, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1997, p. 84.

⁶ A se vedea: N. Diaconu, *Drept internațional privat. Curs universitar*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 46; O. Ungureanu, C. Juguștru, *Drept civil. Persoanele*, Ed. Hamangiu, ed. a 2-a, București, 2007, p. 17; D.A. Sitaru, *Drept internațional privat. Tratat*, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 44-46.

2.2.1. Clasificarea actelor normative ca izvoare ale dreptului internațional privat român

În general se apreciază că, în toate sistemele de drept și în toate țările există mai multe categorii de acte juridice normative, constituite într-un sistem ierarhizat, locul principal ocupându-l **legea**. Categoria generică de act juridic normativ desemnează toate formele sub care apar normele juridice edictate de organele statului (lege, decret, hotărâre etc.)⁷. În sens larg, legea reprezintă însuși dreptul scris, deci orice formă a actelor normative. Însă, *stricto sensu*, legea înseamnă numai acel act normativ care este elaborat de către puterea legislativă după o procedură specială și care, reglementând cele mai importante relații sociale, dispune de o forță juridică superioară celorlalte acte normative ce i se conformează⁸.

Legea este izvorul principal în ceea ce privește dreptul internațional privat atât referitor la conflictul de legi, cât și în ceea ce privește conflictul de jurisdicții.

În România, actele normative care reglementează domeniul supus studiului nostru, respectiv dreptul internațional privat, sunt clasificate, după cum urmează:

A. acte normative *specifice*, cum ar fi:

– O.U.G. nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată în M. Of. nr. 421 din 5 iunie 2008, cu modificările și completările ulterioare. Este actul normativ care vine să reglementeze în mod concret și direct statutul juridic al străinilor aflați pe teritoriul României;

– O.U.G. nr. 119/2006 privind unele măsuri necesare pentru aplicarea unor regulamente comunitare de la data aderării României la Uniunea Europeană, cu modificările și completările ulterioare (publicată în M. Of. nr. 1036 din 28 decembrie 2006, cu modificările și completările ulterioare), care a abrogat în mod expres prevederile Legii nr. 187/2003 privind competența de jurisdicție, recunoașterea și executarea în România a hotărârilor în materie civilă și comercială pronunțate în state membre ale Uniunii Europene;

– Legea nr. 122/2006 privind azilul în România, publicată în M. Of. nr. 428 din 18 mai 2006, cu modificările și completările ulterioare, act normativ care stabilește regimul juridic al străinilor care solicită protecție internațională în România, regimul juridic al străinilor beneficiari ai protecției internaționale în România, procedura de acordare, încetare și anulare a protecției internaționale în România, procedura pentru stabilirea statului membru responsabil cu analizarea cererii de azil, precum și condițiile de acordare, excludere și încetare a protecției temporare.

– Legea nr. 189/2003 privind asistența judiciară internațională în materie civilă și comercială, republicată în M. Of. nr. 392 din 4 iunie 2015, și care cuprinde ansamblul procedurilor de cooperare între autoritățile judiciare române și străine, în vederea soluționării unui litigiu, pe tot parcursul desfășurării acestuia.

B. acte normative *nespecifice*. Sunt acelea care reglementează raporturi specifice și altor ramuri de drept, însă conțin și norme care se referă în mod expres la dreptul internațional privat, cum ar fi:

– Constituția României, republicată în M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003. Aceasta reprezintă izvorul primordial al fiecărei instituții și ramuri de drept (spre exemplu, art. 5 se

⁷ I. Ceterchi, I. Craiovan, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 75-84.

⁸ I. Humă, *op. cit.*, p. 66.

referă la cetățenie, art. 17 – la cetățenii români în străinătate, art. 18 – la străini și apatrizi, art. 25 – la libera circulație, art. 57 – la exercitarea drepturilor și a libertăților etc.).

– Codul civil, Cartea a VII-a, intitulată *Dispoziții de drept internațional privat*, art. 2.557-2.663 (Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011, cu modificările și completările ulterioare). Cartea a VII-a a fost dedicată dispozițiilor de drept internațional privat și este, în mod practic, principalul izvor al regimului juridic al străinilor, persoane fizice și persoane juridice în România, el preluând, în mare, reglementarea specială prevăzută, până la intrarea în vigoare a Codului civil, de către Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat.

Reguli privind raportul juridic cu un element de extraneitate au fost incluse și în textele Codului civil de la 1864. Existau, în art. 2, în cele trei alineate, referințe exprese la bunuri, persoane și forma actelor, consacrand, încă de pe atunci, cele trei soluții fundamentale: *lex rei sitae*, *lex patriae* și *locus regit formam actus*. Stabilind principii generale în materie conflictuală, literatura juridică de specialitate a considerat art. 2 ca fiind unicul izvor al materiei analizate⁹.

– Codul de procedură civilă, Cartea a VII-a, intitulată *Procesul civil internațional*, art. 1.064-1.132 (Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015), care oferă o reglementare procedurală în ceea ce privește procesele civile cu element de extraneitate. Sunt cuprinse dispoziții ce vizează competența instanțelor române în legătură cu aceste litigii, precum și aspecte ce țin de reglementarea recunoașterii și executării pe teritoriul României a unor hotărâri judecătorești străine, pronunțate într-un stat străin, nemembru al Uniunii Europene, sau a unor hotărâri arbitrale pronunțate în orice stat străin. Mai menționăm că, pentru hotărârile judecătorești pronunțate într-un stat membru al Uniunii Europene, precum și pentru litigiile civile între subiectele de drept privat din state membre, sunt aplicabile regulamentele europene, despre care vom vorbi la capitolul „izvoare internaționale”.

– Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, republicată în M. Of. nr. 339 din 18 mai 2012, cu modificările și completările ulterioare, care cuprinde, în afara dispozițiilor generale privind actele de stare civilă, și aspecte particulare ce țin de întocmirea unor acte pentru cetățenii români aflați în străinătate.

– Codul de procedură penală (Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în M. Of. nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările și completările ulterioare), care conține în art. 549 reglementări privind executarea dispozițiilor civile din hotărâri penale străine.

– Legea nr. 21/1991 a cetățeniei române, republicată în M. Of. nr. 576 din 13 august 2010, cu modificările și completările ulterioare, lege care vine să dezvolte dispozițiile constituționale privind cetățenia și cetățeanul român și, prin urmare, este evident că dispozițiile acestui act normativ îl urmăresc pe cetățeanul român oriunde s-ar afla și stabilesc reguli pentru dobândirea, de către străini, a cetățeniei române.

– Legea nr. 17/2014 privind unele măsuri de reglementare a vânzării-cumpărării terenurilor agricole situate în extravilan și de modificare a Legii nr. 268/2001 privind privatizarea societăților comerciale ce dețin în administrare terenuri proprietate publică și privată a

⁹ I. Macovei, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 46-47.

statului cu destinație agricolă și înființarea Agenției Domeniilor Statului¹⁰. Prin actul normativ se menționează că prevederile legii se aplică cetățenilor români, respectiv cetățenilor unui stat membru al Uniunii Europene, ai statelor care sunt parte la Acordul privind Spațiul Economic European (AȘEE) sau ai Confederației Elvețiene, precum și apatrizilor cu domiciliul în România, într-un stat membru al Uniunii Europene, într-un stat care este parte la AȘEE sau în Confederația Elvețiană, precum și persoanelor juridice având naționalitatea română, respectiv a unui stat membru al Uniunii Europene, a statelor care sunt parte la AȘEE sau a Confederației Elvețiene. Menționăm că actul respectiv a fost modificat prin Legea nr. 175/2020, în prezent titlul legii fiind următorul: Lege privind măsuri de reglementare a vânzării terenurilor agricole situate în extravilan și de modificare a Legii nr. 268/2001 privind privatizarea societăților ce dețin în administrare terenuri proprietate publică și privată a statului cu destinație agricolă și înființarea Agenției Domeniilor Statului.

2.2.2. Jurisprudența. Controversă privind includerea acesteia în rândul izvoarelor de drept

În numeroase sisteme de drept se admite ca o hotărâre judecătorească, mai ales când este dată de instanțele superioare, să devină obligatorie în soluționarea unor cauze similare viitoare, formându-se în felul acesta o anumită *practică judiciară*, numită și *jurisprudență*¹¹. În doctrina românească, dar și în cea străină, se arată în mod constant că practica judecătorească nu este izvor de drept, în general, și nici în ceea ce privește dreptul internațional privat, în special.

În sistemul românesc de drept, în care atribuțiile de legiferare revin în exclusivitate Parlamentului¹², necesitatea adaptării normei juridice – depășită de multe ori de transformările din viața socială – la evoluția realității obiective, impune intervenția jurisprudenței prin actualizarea permanentă a dispozițiilor edictate de legiuitor, astfel încât acestea să poată fi aplicate în mod adecvat cauzei prezentate spre soluționare.

În acest context, apare ca esențială stabilirea poziției jurisprudenței în cadrul surselor dreptului, în sensul acceptării sau infirmării posibilității judecătorului de a crea norma de drept. Doctrina română nu admite includerea jurisprudenței între izvoarele dreptului, cu toate că este acceptat, în general, faptul că jurisprudența constituie o sursă a regulilor de drept¹³.

Primul argument în sprijinul acestei soluții alese de sistemul de drept românesc este reprezentat de *dispozițiile constituționale*, care consacră, în mod expres, principiul separației puterilor în stat [art. 1 alin. (4) din Constituția României, republicată], delimitând clar domeniile puterii legislative de cele ale puterii judecătorești, a cărei funcție fundamentală și exclusivă este de a soluționa litigiile cu care este investită, fără a permite nicio ingerință între cele două autorități.

¹⁰ Modificată și completată prin Legea nr. 68/2014, publicată în M. Of. nr. 178 din 12 martie 2014.

¹¹ I. Ceterchi, I. Craiovan, *op. cit.*, p. 85.

¹² Potrivit art. 61 alin. (1) din Constituția României, republicată, Parlamentul este unica autoritate legiuitoare a țării, singura care poate crea dreptul, în condițiile restrictive impuse de legea fundamentală aceste atribuții de legiferare putând fi delegate executivului.

¹³ În acest sens, I. Deleanu, *Construcția juridică a normei de drept*, în Dreptul nr. 8/2004, p. 13.

Art. 123 alin. (4) din Constituția României, republicată, impune principiul independenței judecătorilor, care se supun numai legii pe care o interpretează și o adaptează la circumstanțele cauzei.

Considerăm că *intervenția judecătorului în structura normei de drept* se realizează, de cele mai multe ori, prin: alegerea celei mai potrivite definiții juridice, dintre cele utilizate de legislația în vigoare; determinarea noțiunilor generale; înlăturarea antinomiilor; adaptarea reglementărilor la evoluția faptelor.

Regula jurisprudențială este o creație imperfectă (prin modul de elaborare și prin vocația de aplicare individuală), fiind dependentă de normă pe care se sprijină și, fiind subordonată legii, legiuitorul are posibilitatea de a o consacra sau de a o modifica. Totuși, regulile menționate există și se bucură de o largă aplicabilitate în practică¹⁴.

2.2.3. Doctrina juridică

Doctrina are un rol foarte important în coagularea regulilor privind interpretarea normelor de drept internațional privat, constituind sursa explicativă și critică a acestuia. În lucrările de specialitate sunt comentate dispozițiile legale și soluțiile practicii judiciare, iar autorii, pornind de la cazuri particulare, ajung să elaboreze reguli generale, acceptate prin forța argumentelor, și care adesea sunt preluate de legiuitor, cu ocazia perfecționării reglementărilor sau de către magistrați, în motivarea soluțiilor pronunțate.

2.3. Izvoarele internaționale ale dreptului internațional privat

Sunt izvoare internaționale ale dreptului internațional privat în România: regulamentele Uniunii Europene, convențiile internaționale (tratatele, acordurile la care România este parte și care pot fi bi- sau multilaterale), cutuma internațională și uzanțele.

Este evident că, dată fiind dinamica legislativă europeană din ultimii ani, izvoarele internaționale ale dreptului internațional privat sunt dominate de principalele regulamente ale Uniunii Europene. Acestea conțin norme conflictuale ce se referă și la străini, persoane fizice sau juridice, situație în care nu putem să nu facem referire și la tratatele pe care se întemeiază Uniunea, fără de care nu ar fi existat structurile europene emitente, atât ale regulamentelor specifice, cât și ale celorlalte reglementări. Mai mult decât atât, convențiile internaționale (tratate sau acorduri) au ca principal scop găsirea unor soluții comune, bi- sau multilaterale, privind aspecte importante, care vizează o multitudine de probleme ce apar în domeniul dreptului internațional privat.

2.3.1. Tratatele și acordurile internaționale ca izvoare ale regimului juridic al străinilor

Tratatul internațional este un act juridic bilateral sau multilateral, încheiat între state, între acestea și alte subiecte de drept internațional, act juridic care reprezintă manifestarea de voință a statelor sau subiectelor de drept internațional, prin care acestea reglementează

¹⁴ Pentru detalii și argumente pro și contra, a se vedea I. Chelaru, Gh. Gheorghiu, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 17-19.

relațiile dintre ele. Aceste relații sunt de interes fie general, fie zonal sau de interes reciproc, în diferite domenii: economic, politic, juridic etc. Tratatul reprezintă principalul izvor de drept internațional și, ca mijloc de reglementare a relațiilor internaționale, este cunoscut încă din Antichitate (în anul 1294 î.Hr., Ramses al II-lea, după bătălia de la Kadesh împotriva oștilor lui Muwatalish, căpetenia hitiților, a semnat cu regele acestora tratatul considerat ca fiind cel mai vechi din istorie).

În ceea ce privește denumirea lor, există o diversitate de denumiri, folosite în practica internațională: tratat, convenție, regulament, acord, pact, declarație, statut etc.

2.3.2. Tratatetele europene – izvor al unor reguli uniforme aplicabile în dreptul internațional privat

Prin Legea nr. 13/2008 pentru ratificarea Tratatului de la Lisabona, de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona la 13 decembrie 2007, România a achiesat la o serie de importante măsuri privind regimul juridic al Uniunii și nu numai.

Intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, Tratatul de la Lisabona conține reguli noi, valabile în toate cele 28 de state ale Uniunii Europene. Astfel:

- Tratatul privind Uniunea Europeană încheiat la Maastricht în anul 1992 a fost modificat conform art. 1 din Tratatul de la Lisabona;

- „Tratatul de instituire a Comunității Europene” a fost redenumit „Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene” și a fost modificat conform art. 2 din Tratatul de la Lisabona.

Amândouă tratatele (articolele, secțiunile, capitolele, titlurile și părțile) au fost reasezate și renumerotate, respectându-se prevederile art. 5 și anexă corespunzătoare din Tratatul de la Lisabona.

În prezent, aceste două tratate, adică Tratatul de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și Tratatul de instituire a Comunității Europene, denumit în continuare Tratatul de la Lisabona, sunt cele pe care se întemeiază Uniunea Europeană, ele având aceeași valoare juridică.

Reglementările arătate, care au pus bazele Uniunii Europene, au generat, prin munca instituțiilor europene, o serie de acte normative, numite în principal regulamente, dar și directive, care au forță juridică, fiind apreciate și având prioritate în toate statele membre, ponderea lor fiind din ce în ce mai mare. Atât prevederile Constituției României, republicată (prin art. 20 – *Tratatetele internaționale privind drepturile omului*¹⁵, art. 148 alin. (2) – *Integrarea în Uniunea Europeană*¹⁶), cât și cele ale legilor fundamentale, care reglementează

¹⁵ „(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte. (2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile”.

¹⁶ „Ca urmare a aderării, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare”.

celelalte domenii (art. 5 C. civ.¹⁷ și art. 4 C. pr. civ.¹⁸) conțin reglementări în care se arată că, față de dispozițiile legale interne, dreptul Uniunii Europene se aplică prioritar.

În același sens, considerăm că aplicarea primordială a dreptului Uniunii Europene este recunoscută expres și prin texte care vizează regimul juridic al străinilor. Astfel, art. 2.557 C. civ.¹⁹, care se referă la obiectul reglementării dispozițiilor de drept internațional privat și prevederile art. 1.065 C. pr. civ.²⁰, care se referă la domeniul de aplicare a legii în procesul civil internațional, conțin norme exprese și care consacră explicit esențialitatea izvoarelor dreptului european, ca și ponderea acestora față de legislația națională.

Așa după cum am arătat, **regulamentele** Uniunii Europene, izvoare derivate ale dreptului european, au forță juridică obligatorie și sunt de directă aplicare în statele membre, respectându-se în totalitate prevederile art. 288 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene (T.F.U.E.)²¹.

În respectarea dispozițiilor art. 253 din Tratatul de constituire a Comunității Europene, regulamentele au întotdeauna un preambul care, deși nu are forță juridică obligatorie, constituie cel mai important mijloc de interpretare a actului normativ. Se apreciază că²², în raport de conținutul lor, regulamentele Uniunii Europene se clasifică în două mari categorii:

- prima categorie o formează regulamentele care conțin norme conflictuale de drept material;

- în a doua categorie se încadrează regulamentele care cuprind norme conflictuale de drept procesual civil, dar, mai ales, cele care conțin norme materiale privind procesul civil internațional.

În ceea ce privește prima categorie, regulamentele adoptate până în prezent sunt următoarele:

- Regulamentul (CE) nr. 864/2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Roma II), al Parlamentului European și al Consiliului, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene seria L nr. 199 din 31 iulie 2007. Pe tărâm extracontractual, mai precis, în ceea ce privește raporturile juridice ce își au izvorul în fapte juridice licite sau, după caz, ilicite, există acest act normativ aplicabil și în România, odată cu aderarea la Uniunea Europeană. Sub acest aspect, prevederile art. 2.641 alin. (1) C. civ. trimit direct la dispozițiile dreptului Uniunii Europene, fiind vorba de obligații extracontractuale.

- Regulamentul (CE) nr. 593/2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I), al Parlamentului European și al Consiliului, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene seria L nr. 177 din 4 iulie 2008, rectificat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene seria L nr. 309 din 24 noiembrie 2009. Acest regulament reprezintă unul dintre cele mai

¹⁷ „În materiile reglementate de prezentul cod, normele dreptului Uniunii Europene se aplică în mod prioritar, indiferent de calitatea sau de statutul părților”.

¹⁸ „În materiile reglementate de prezentul cod, normele obligatorii ale dreptului Uniunii Europene se aplică în mod prioritar, indiferent de calitatea sau de statutul părților”.

¹⁹ „(3) Dispozițiile prezentei cărți sunt aplicabile în măsura în care convențiile internaționale la care România este parte, dreptul Uniunii Europene sau dispozițiile din legile speciale nu stabilesc o altă reglementare”.

²⁰ „Dispozițiile prezentei cărți se aplică proceselor de drept privat cu elemente de extraneitate în măsura în care, prin tratatele internaționale la care România este parte, prin dreptul Uniunii Europene sau prin legi speciale nu se prevede altfel”.

²¹ Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) este fostul tratat de instituire a Comunității Europene, redenumit și modificat prin Tratatul de la Lisabona (2007).

²² D.A. Sitaru, *Drept internațional privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 45.